

การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

THE TEMPLES ADMINISTRATION OF SANGHA GOVERNANCE REGION, MUANG DISTRICT, NAKHONSAWAN PROVINCE.

พระมหาญาณันทร ปานนิล

Phramaha Yanandhorn Pannin

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารวัด และเปรียบเทียบการบริหารวัด โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาส ได้แก่ อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง รวมทั้งเปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัดที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2552 จำนวน 20 วัด โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 กลุ่ม คือ รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา จำนวน 240 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความแปรปรวนแบบ ทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. การบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 2 ด้าน คือ ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ และด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ และเมื่อจำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส โดยพิจารณาเป็นรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 2 ด้าน คือ ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ และด้านการบริหารและการปกครอง
3. ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Abstract

This research was conducted with the objectives of making study on the temples administration, and making comparison on the temples administration. The research was done by grouping temple abbots in accordance to their ages, and in accordance to the length of time that they held the position as abbots. Comparison on the temples administration was done by seeking opinions from deputy chief monks or assistant chief monks, temple managers and layperson of Sangha Governance Region, Muang District, Nakhonsawan Province.

The samples used in the study consist of 20 temples in Muang District, Nakhonsawan Province. The informants are 20 Buddhist deputy or assistant chief monks, 20 temple managers and 200 lay persons. The total number is 240 persons. The tool of the data gathering consists of 50 scaling questionnaire. The statistics used is percentage, $\bar{X}$, S.D. , and One – way ANOVA.

The results of the study are as follows:

1. The general view of the temples administration is at high level. When considering the itemized elements, it shows high levels.

2) The temples administration, the study classified abbots in to age groups, and opinions obtained from deputy chief monks or assistant chief monks, temple managers and layperson. The results show the different statistic significance at level .01 on the whole. And when this was separated into different aspects, the result show the different statistic significance at level .05 on aspects, these were: management and talking care of temple properties, and conducting religious studies, training, spreading of religion. When abbots were grouped in accordance with the length of time that they held the position as abbots by making consideration on each single aspect which included management and care given to the temple property as the first aspect, and the second aspect was the administration and protection effort given to temple as a whole, the result show the different statistic significance at level .05

3. The mean attitudes perceived by deputy or assistant chief monks, temples managers and lay persons towards the temples administration in general and itemized consideration show the different statistic significance at level .01

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา กระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่ว่าจะเป็น ความบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม จนทำ

ให้เกิดภาวะลังเลไม่แน่ใจว่าจะนำพาชีวิตไปในทางใด วัดซึ่งเป็นสถานที่ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนา ควรที่จะแสดงบทบาทเพื่อสนองตอบต่อเป้าประสงค์ของพระพุทธศาสนาที่ชัดเจนออกมาในฐานะผู้ให้ที่พึ่งพิงทางกาย และ

ใจ จึงเหมาะสมที่จะเป็นสถานที่ที่ให้ประชาชนสามารถเข้ามารับการอบรมบ่มนิสัย รักษาศีล เจริญสมาธิ เพื่อก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตลอดจนการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข จากการพัฒนาทั้งสามขั้นดังกล่าวข้างต้นย่อมสามารถทำให้ประชาชนทำสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องดีงามทั้งกาย วาจา และใจ อันเป็นการศึกษาถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์รวมของการสืบทอด ภูมิปัญญา และเป็นสถานที่ที่ให้การศึกษาแก่บุตรหลานของชาวบ้านทั่วไป จึงอาจกล่าวได้ว่าวัดเป็นหน่วยงานเพราะเป็นรูปธรรมที่มีส่วนในการประสานประโยชน์ระหว่างชุมชนกับศาสนาให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลก และเป็นแหล่งพัฒนาทางกาย และใจ พร้อมทั้งอำนวยประโยชน์อันพึงประสงค์ของชุมชน

วัดเป็นหน่วยงานปกครองคณะสงฆ์ที่สำคัญที่สุด และยังเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความรุ่งเรือง วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการทำหน้าที่ปกครองวัด และบริหารงานตามอำนาจและหน้าที่ ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติไว้ว่า “วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนกิจการทั่วไป” กล่าวคือทำหน้าที่ในการปกครองและบริหารวัดให้เกิดความสงบร่มเย็นเป็นสถานที่ที่น่าอาศัยหรือมีความเยียบสงบสำหรับสาธุชนที่เข้ามาในวัด ไม่ใช่เป็นสถานที่ที่ไม่เจริญหูเจริญตา เต็มไปด้วยสุนัขจรจัด มีแต่เสียงอึกทึกกรึกโครมของพ่อค้า แม่ค้าที่เข้ามาค้าขายสินค้าในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ (คู่มือการ

ปฏิบัติงานด้านศาสนา, กรมการศาสนา, 2540:

17) วัดต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างในการบริหารจัดการ จึงจะสามารถทำให้วัดนั้นเกิดความเจริญที่สมดุลกันระหว่าง ความเจริญทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจ บุคคลที่น่าจะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้วัดนั้นเกิดความเจริญดังกล่าวก็คือ เจ้าอาวาส หรือผู้บริหารจัดการวัด ที่ควรมีการจัดสถานที่และบรรยากาศภายในวัดให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ สะอาด สงบ ร่มเย็น เป็นธรรมชาติ เป็นสถานที่พักผ่อนทางใจสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัยที่ต้องการแสวงหาความจริงของชีวิตตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา นอกจากนี้วัดควรให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือ สังคม ตามกำลังความสามารถของวัดและตามจิตศรัทธาของผู้บริจาค โดยปราศจากการเรียไร ทั้งนี้ควรยึดแนวทางสายกลางไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับวัดและผู้บริจาค วัดควรแสดงบทบาทในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ต่างๆ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต ประเพณีต่างๆ และอื่นๆ ถ้าหากมองย้อนอดีตภาพวัดที่ควรจะเป็นมาจนปัจจุบัน และมองก้าวไปสู่อนาคต พร้อมกับความต้องการของมวลมนุษยชาติ วัดควรที่จะจัดให้เกิดมีความร่มรื่นด้วยการฟุ้งฟิงธรรมชาติ เมื่อได้เข้ามาสัมผัสแล้วเกิดความเย็นกายเย็นใจ มีความปลอดภัย ครั้นเมื่อผู้ใดได้สัมผัสแล้วได้ศึกษาทบทวนตนเองเพื่อถ่อมเกล่าจิตใจ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ค้นคว้าหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่พึ่งพิงของผู้ใฝ่สันติภาพเช่นนี้ด้วยการอาศัยธรรมชาติ เข้ามาเกี่ยวคู่กันซึ่งวัดนั้นมีต้นทุนทางสังคม คือ ศรัทธาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพียงการต่อยอดกับชุมชนให้มี

ส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของวัด โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำ ร่วมเปลี่ยนหรือวางแผน กำหนดทิศทาง และวิธีดำเนินการไปสู่เป้าหมาย ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งความสะอาดพระพุทธรูปเจ้าสอนให้รู้จักรักษาความสะอาด วัดทุกวัดต้องได้รับการพัฒนาให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545 – 2549) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) วัดจะต้องเป็นสถาบันพัฒนาจิตใจ วัดจะต้องเป็นรมณีสถานยึดครองจิตใจประชาชน และวัดเป็นสถาบันทางพุทธศาสนาที่เป็นรูปธรรม ประการสำคัญส่วนนี้คือ วัดต้องทำบทบาทหน้าที่ให้ถูกต้อง วัดต้องมีการบริหารจัดการที่ดี วัดต้องได้รับการปรับปรุง และพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นวัดในดวงใจของชุมชนให้ได้ การที่วัดจะทำบทบาทหน้าที่ได้ถูกต้องนั้นอยู่ที่การบริหารจัดการวัด โดยพิจารณาองค์ประกอบและเป้าหมายดังนี้ 1) หลักการของพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติในการนำไปสู่เป้าหมาย คือ ความสะอาด สว่าง และสงบ อันเป็นสาระสำคัญของความเป็นวัด 2) สังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดวัตถุนิยมในเรื่องความไม่รู้พอในด้านเศรษฐกิจ การแข่งขัน ต่อสู้อย่างเอารอดเอาเปรียบของผู้ที่เหนือกว่าต่อผู้ที่ด้อยกว่า ในด้านการเมืองและความสับสนในสังคมที่หลากหลายด้วยข่าวสาร ข้อมูลและเทคโนโลยี 3) การบริหารจัดการวัดให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวใจ เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นสถานที่หรือเป็นวัดในดวงใจของคนไทยยุคโลกาภิวัตน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 165)

การที่จะบริหารจัดการวัดให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย กล่าวคือ เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นวัดในดวงใจของคนไทยยุคโลกาภิวัตน์หรือเป็นวัดแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองได้นั้น จะต้องบริหารจัดการและจัดการในด้านต่อไปนี้ 1) คน นับตั้งแต่เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา และผู้เข้ามาอยู่อาศัยในวัด รวมไปถึงประชาชนที่อยู่รอบๆวัดด้วย ตัวเจ้าอาวาสหรือสมภารเจ้าวัด ถือเป็นหัวหน้าหรือผู้นำที่สำคัญยิ่งต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัด ดังที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อมะมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำ กล่าวว่า วัดจะดีมีความเจริญมั่นคงต้องประกอบด้วย 4 ประการ คือ สมภารดี ธรรมดี พระดีหรือปุชนิยวัดดี และการจัดสถานที่ดี 2) เงิน งบประมาณ รายได้ของวัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของวัด 3) วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆของวัด 4) งานกิจกรรมกับเวลาที่มีอยู่ทำให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 166)

อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์มีพื้นที่กว้างขวาง เป็นชุมชนเมือง มีวัดทั้งหมดจำนวน 84 วัด และมีสำนักสงฆ์จำนวน 10 แห่ง ซึ่งมากเป็นอันดับสองรองจากอำเภอลาดยาว จากประสบการณ์ของผู้วิจัย พบว่า วัดต่างๆ มีการบริหารจัดการวัดที่แตกต่างกัน บางวัดให้ความเอาใจใส่ดูแลวัดบริหารจัดการวัดได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เจ้าอาวาสบางวัดมีการบริหารจัดการวัดที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้สภาพของวัดนั้นๆไม่เป็นที่เจริญศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความไม่มั่นคงของพุทธศาสนา

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุที่พำนักอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์ จึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อต้องการทราบว่า การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างไร เพื่อเปรียบเทียบการบริหารวัดจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาส ได้แก่ อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งเปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปปรับปรุงการบริหารวัดและเป็นข้อเสนอแนะแก่วัดอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารวัดให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารวัดจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาส ได้แก่ อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสก

อุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาตามขอบข่ายของการบริหารวัด ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (กรมการศาสนา, 2525: บทนำ) ซึ่งมี 5 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ
- 1.2 ด้านการบริหารและการปกครอง
- 1.3 ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ
- 1.4 ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่
- 1.5 ด้านสาธารณสงเคราะห์

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2552 จำนวน 84 วัด โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ รองเจ้า

อาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรวัด และ
อุบาสกอุบาสิกา

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1) ตัวแปรอิสระ

(1) คุณลักษณะส่วนบุคคล
ของเจ้าอาวาส ประกอบด้วย

1.1 อายุ

1.2 ระยะเวลาที่ดำรง

ตำแหน่ง

(2) สถานภาพของประชากร
ประกอบด้วย

1.1 รองเจ้าอาวาสหรือ

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

1.2 ไวยาวัจกร

1.3 อุบาสกอุบาสิกา

3.2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความ
คิดเห็นที่มีต่อการบริหารวัด ใน 5 ด้าน
ประกอบด้วย

3.2.1 ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ

ถาวรวัตถุ

3.2.2 ด้านการบริหารและการ

ปกครอง

3.2.3 ด้านการจัดและดูแลศาสน

สมบัติ

3.2.4 ด้านการศึกษา อบรม

เผยแผ่

3.2.5 ด้านสาธารณสงเคราะห์

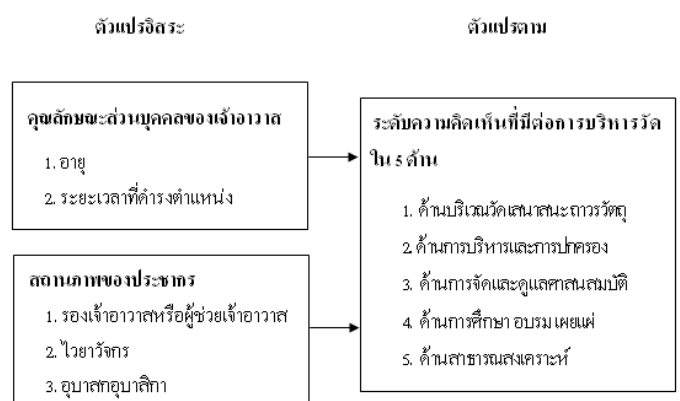
4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัยระหว่าง
เดือนมิถุนายน 2552 - เดือนธันวาคม 2552

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการ
บริหารวัด ใน 5 ด้าน กล่าวคือ 1) ด้านบริเวณวัด
เสนาสนะ ถาวรวัตถุ 2) ด้านการบริหารและการ
ปกครอง 3) ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ 4) ด้าน
การศึกษา อบรม เผยแผ่ 5) ด้านสาธารณสงเคราะห์
มากำหนดตัวแปรตาม และนำคุณลักษณะส่วนบุคคล
ของเจ้าอาวาสและสถานภาพของประชากร
มากำหนดเป็นตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น จึง
สามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ภาพ: กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาส ได้แก่ อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วัดที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2552 จำนวน 84 วัด โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัดที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2552 จำนวน 20 วัด ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยได้ศึกษาจากทฤษฎีและแนวคิดจากงานวิจัยต่างๆ ที่ใกล้เคียงกับการทำวิจัยในครั้งนี้ และจัดลำดับเนื้อหาให้ครอบคลุม แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาสและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารวัด และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารวัด

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งฉบับให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญช่วยพิจารณาตรวจสอบความตรง (Validity) ของแบบสอบถาม จำนวน 5 ท่าน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.50 – 1.00 มาใช้เป็นคำถามในแบบสอบถาม สำหรับข้อคำถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีค่า IOC = 0.88 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มพระเจ้าอาวาส จำนวน 30 รูป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำแบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้ (try out) กลับคืนมาและคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2544: 278-279) เมื่อคำนวณแล้วได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.945

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อประสานงานต่อคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา เพื่อขอทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จากนั้นผู้วิจัยรับหนังสือจากเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พร้อมกับนำแบบสอบถามไปยังเจ้าคณะตำบลทุกตำบล เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในวัดกลุ่มตัวอย่างและรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเองในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ คือ ภายในเดือนกันยายน พุทธศักราช 2552

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาสและสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ

วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในแต่ละด้านและรายข้อ โดยนำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ย เพื่อหาตัวกลางค่าเฉลี่ยของข้อมูลในแต่ละด้านและโดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวัดการกระจายของแต่ละด้านและโดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2544: 300-312)

วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาส ได้แก่ อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง

จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมและรายด้าน และวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับการบริหารวัดตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรวัด และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมและรายด้าน ใช้การวิเคราะห์ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาสที่ได้ทำการสำรวจมาจากกลุ่มวัดตัวอย่างและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 55 รองลงมาได้แก่ช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 และในช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 15 ตามลำดับ ในส่วนของระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 70 และระยะเวลาที่ดำรงเจ้าอาวาสต่ำกว่า 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 30 ในส่วนสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 10 ที่เป็นไวยาวัจกร จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 80

2. ผลการวิเคราะห์การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การบริหารวัดอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ

ถาวรวัตถุ ($\bar{x}=3.99$) ด้านการบริหารและการปกครอง ($\bar{x} = 3.84$) ด้านการศึกษาอบรมเผยแผ่ ($\bar{x} = 3.82$) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{x}=3.73$) และด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ ($\bar{x}=3.71$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม พบว่า การบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 3.443$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 5.518$) และด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 4.495$)

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมและรายด้าน

เมื่อเปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ และ

ด้านการบริหารและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกรวัด และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

5.1) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด โดยภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 7.783$)

5.2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 4.831$)

ด้านการบริหารและการปกครอง พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 8.101$)

ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือ

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 8.500$)

ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 9.027$)

ด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 6.359$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีการบริหารวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่าเจ้าอาวาสนั้นใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการวัด พร้อมทั้งใช้หลักการและกระบวนการตามหลักธรรมมาภิบาล จึงทำให้การบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัส ภาคภูมิ และคณะ (2540) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน พบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือ โดยมุ่ง

ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ผลความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรงประกอบด้วยความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิเช่น การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การติดตามการบริหารการเงิน เป็นต้น (2) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ท่าเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ

1.1) การบริหารวัด ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุอยู่ในระดับมาก สืบเนื่องมาจากว่า เรื่องอาคารสถานที่ ตลอดถึงสิ่งปลูกสร้างในวัดเป็นหลักสำคัญที่สุดที่เจ้าอาวาสทุกวัดจะต้องสร้างผลงานให้ปรากฏ เพราะตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 37 กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม: 10) และสอดคล้องกับแนวคิดของพระภิกษุวาทีสุต (2544 ก: 6) ที่ว่าไม่ว่าจะวัดเล็กวัดใหญ่ การทำให้วัดสะอาด สร้าง

ความร่มรื่น และแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนเรียบร้อย ก็เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน เมื่อประชาชนเลื่อมใสศรัทธา ทูนในการนำมาก่อสร้างก็จะเกิดขึ้นแก่วัด และนอกจากนี้เมื่อมีการจัดระเบียบบริเวณวัด เสนาสนะถาวรวัตถุเรียบร้อยดีแล้วย่อมทำให้วัดมีความร่มรื่น สงบ เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม

1.2) การบริหารวัด ด้านการบริหารและการปกครอง

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารและการปกครอง อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรพงษ์ แสนเมือง (2546) ที่พบว่า สภาพการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในเขตการศึกษา 11 อยู่ในระดับมาก ในด้านการบริหารและการปกครอง อาจเนื่องมาจากว่า วัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ส่วนใหญ่เป็นวัดขนาดปานกลางทำให้การบริหารและการปกครอง ตลอดจนการควบคุมดูแลได้ง่าย อีกทั้งเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์นั้นได้รับการอบรมอยู่เป็นประจำ ทำให้เจ้าอาวาสได้รู้ระเบียบกฎเกณฑ์และกฎหมายต่างๆ และนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดได้อย่างถูกต้อง และเจ้าอาวาสต้องปฏิบัติตามหน้าที่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 37 กำหนดให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการปกครอง สอดส่องดูแลให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม และเป็นธุระใน

การศึกษา อบรม สั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยมีอำนาจตามมาตราที่ 38 จึงทำให้สามารถดำเนินการบริหารและการปกครองบุคคลที่มีอยู่ในวัดได้ด้วยความเรียบร้อยและเหมาะสม และอยู่ในระดับมาก

1.3) การบริหารวัด ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากว่า เจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่ในการจัดและดูแลศาสนสมบัติของวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ ดูแลศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี มีความเป็นระเบียบชัดเจน ศาสนสมบัติขึ้นใดที่ชำรุดทรุดโทรมไป ก็มีการซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ ให้ใช้งานได้ดีเหมือนเดิม และในส่วนของค่าใช้จ่ายของวัดก็มีการจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค เช่นว่า เงินส่วนนี้สำหรับค่าน้ำค่าไฟ เงินส่วนนี้สำหรับการศึกษาของพระภิกษุสามเณร เงินส่วนนี้สำหรับใช้ก่อสร้าง ซ่อมแซม ศาสนสมบัติอื่นๆที่ทรุดโทรม เป็นต้น ก็มีการนำเงินส่วนนั้นๆ ไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของกรมการศาสนา (2540 ข: บทคัดย่อ) ที่พบว่า กระบวนการบริหารที่ส่งผลสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดประกอบด้วย บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ ความซื่อสัตย์ การทำงานอย่างเป็นระบบ การติดตามการบริหารงานการเงิน และการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาของผู้

บริจาค ซึ่งจะส่งผลต่อการบริหาร พัฒนา ปรับปรุงวัดในอนาคตต่อไป ส่วนสิ่งที่ต้องปรับปรุงในด้านนี้คือ ควรให้มีการอบรม วิทยากรและกรรมการวัดเป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

1.4) การบริหารวัด ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดใน เขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ อยู่ใน ระดับมาก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากว่า เจ้าอาวาสใน ทุกๆวัดมีความเอาใจใส่ด้านนี้สูง โดยมีการแสดง พระธรรมเทศนาในวัดทุกวันพระในระหว่าง เข้าพรรษา และยังมีการแสดงพระธรรมเทศนา ตามกาลนิยมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนก ธรรมและแผนกบาลีแก่พระภิกษุสามเณรภายใน วัด ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพงษ์ แสนเมือง (2546) ที่บอกว่า สภาพการดำเนินงานของวัด พัฒนาตัวอย่าง ในเขตการศึกษา 11 ในด้าน การศึกษา อบรม เผยแผ่ ที่ปฏิบัติมากที่สุดคือ ส่งเสริมการเรียนพระธรรมวินัยของพระภิกษุ สามเณร เพราะว่าวัดพัฒนาตัวอย่างได้ให้ความสำคัญของการบวชเรียนในปัจจุบัน ซึ่งจะ เห็นว่าเกิดการขาดแคลนสามเณรโดยทั่วไป เนื่องจากเด็กวัยเรียนไม่นิยมหรือไม่มีโอกาส บรรพชา จะมีก็เพียงการบวชตามประเพณี ช่วงเวลาจะทำการศึกษาพระธรรมวินัยของ พระภิกษุสามเณรจึงไม่ทั่วถึงและต่อเนื่อง ดังนั้น จึงมีการส่งเสริมในเรื่องนี้มากในระดับหนึ่ง

1.5) การบริหารวัด ด้านสาธารณะ สงเคราะห์

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัดใน เขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ อยู่ใน ระดับมากสืบเนื่องมาจากว่า เจ้าอาวาสให้การ สงเคราะห์ประชาชนในเรื่องการอำนวยความสะดวก ในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล และ ให้การสงเคราะห์ด้านสาธารณูปโภคแก่ ประชาชน เช่น การให้ยืมของใช้เมื่อคราวจำเป็น ดังที่สมเด็จพระธีรญาณมุนี (2527: 199) กล่าวถึง ความสำคัญของวัดว่าเป็นสาธารณูปการสถานคือ สถานที่ชาวบ้านใช้สาธารณูปโภค เช่น ได้อาศัย น้ำกินน้ำใช้ในถัง ที่บ่อ ที่สระของวัด และใน ปัจจุบันมีหน่วยงานองค์กรท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ บริเวณที่วัดเป็นสถานที่ตั้งประชาสงเคราะห์ และ การใช้สถานที่เก็บเงินที่ โตะ เพื่อให้ชุมชนมา บริการหีบยืมใช้ในคราวจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับ สิริวัฒน์ คำวันสา (2543: 39) ที่กล่าวถึงบทบาท ของวัดว่าเป็นคลังพัสดุเช่นถ้วยชาม โตะ แก้ว ชาวบ้านมาขอยืมเมื่อมีงาน และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ วรพงษ์ แสนเมือง (2546) ที่บอกว่า วัดพัฒนาตัวอย่างให้การสงเคราะห์ในด้าน สาธารณูปโภคแก่ประชาชนในการยืมของใช้เมื่อ คราวจำเป็นมากที่สุด

2. การบริหารวัด ตามความคิดเห็นของ รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส วิทยากร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

2.1 การบริหารวัด ตามความคิดเห็นของ รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่มีต่อการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สืบเนื่องมาจากว่า รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีทัศนคติว่า การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสนั้น ในด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี เช่นในเรื่องของการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ และมีการบำรุงรักษาให้ร่มรื่น สวยงามอยู่เสมอ หรือในเรื่องของสภาพพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างต่างๆภายในวัดก็มีความสะอาด เรียบร้อย เป็นระเบียบอยู่เสมอ ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญอันจะเป็นการชักจูง ดึงดูดศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน พุทธศาสนิกชน ให้หันหน้าเข้าวัด มาทำบุญบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล เพราะเขาเหล่านั้นเห็นว่าวัดมีความสะอาด ร่มรื่น ร่มเย็น เป็นที่พึ่งทางกายและทางใจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุต่างๆภายในวัดเกิดความไม่สะอาด รกรุงรัง เศษใบไม้ ขยะ สิ่งปลูกสร้างต่างๆเต็มไปหมด ก็จะส่งผลให้ประชาชนหรือพุทธศาสนิกชนเห็นแล้วก็ไม่อยากที่จะเข้ามาวัด เพราะเขาคิดว่าวัดไม่น่าเข้าเลย นี่ก็แสดงให้เห็นว่าท่านเจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของด้านอื่นๆที่รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสเห็นว่า เจ้าอาวาสควรมีการแก้ไขปรับปรุงด้านการบริหารและการปกครอง ในเรื่องของการจัดการประชุมคณะกรรมการ ควรให้มีการประชุมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละครั้ง หรือในเรื่องของการให้พระภิกษุสามเณรในวัดมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบปฏิบัติของวัดมากขึ้น เพราะบางทีบางครั้ง เจ้าอาวาสกำหนดระเบียบ

ปฏิบัติของวัดขึ้นมาแล้ว พระภิกษุสามเณรไม่สามารถปฏิบัติตามได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงต้องเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่านี้ และในเรื่องการมอบหมายหน้าที่ในการรับผิดชอบของศิษย์วัดหรือผู้อาศัยอยู่ภายในวัด ก็ควรสั่งการให้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือมีบทลงโทษสำหรับการละเลยจากการปฏิบัติหน้าที่ จากผลการวิจัยจึงพบว่า ระดับความคิดเห็นระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่มีต่อการบริหารวัด อยู่ในระดับปานกลาง

2.2 การบริหารวัด ตามความคิดเห็นของ ไวยาวัจกร

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของไวยาวัจกรที่มีต่อการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ไวยาวัจกรซึ่งเป็นคฤหัสถ์มองเห็นว่าท่านเจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นในด้านของบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ด้านการบริหารและการปกครอง ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ ซึ่งเป็นไปตามหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และไวยาวัจกรนั้นก็มีความเห็นหน้าที่ดูแลรักษาจัดการทรัพย์สิน ติดต่อประสานงานระหว่างวัดกับหน่วยงานอื่นๆตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย ดังนั้นเขาจึงเห็นว่าสิ่งที่เจ้าอาวาสบริหารจัดการและสั่งการในแต่ละอย่างแต่ละเรื่องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยจึง

พบว่าระดับความคิดเห็นของไวยาวัจกรที่มีต่อการบริหารวัด อยู่ในระดับมาก

2.3 การบริหารวัด ตามความคิดเห็นของอุบาสกอุบาสิกา

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สืบเนื่องมาจากว่า อุบาสกอุบาสิกาที่เข้ามาวัดมองเห็นว่าสภาพบริบททั่วไปของวัดนั้นดูสะอาดร่มรื่น สวยงาม สถานที่ต่างๆภายในวัดก็ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย พระภิกษุสามเณรในวัดมีกิจกรรมทางกายภาพเรียบร้อย มีการทำวัดสวนมนต์อยู่เป็นประจำ วัดมีการซ่อมแซมสิ่งปลูกสร้างต่างให้มีความสะอาดเรียบร้อยได้ดีและดูใหม่อยู่เสมอ มีการเทศนาโปรดญาติโยมอยู่เป็นประจำ วัดมีการให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกแก่ญาติโยม เช่น การให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้เมื่อคราวจำเป็น หรือการอนุเคราะห์ให้ประชาชนอุบาสกอุบาสิกาใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของอุบาสกอุบาสิกา และทำให้อุบาสกอุบาสิการู้สึกประทับใจ พอใจ กับสิ่งที่ตนเองได้รับ เขาเหล่านั้นจึงมีความคิดเห็นว่า เจ้าอาวาสผู้ดูแลวัดมีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิผล

3. เปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าอาวาส ได้แก่ อายุ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

3.1) เปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ผลการวิจัย พบว่า รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา มีความคิดเห็นต่อการบริหารวัดของเจ้าอาวาสที่มีอายุ 41 – 50 ปี 51 - 60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งมีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของละคร การะพันธ์ (2535) ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน บริหารงานบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความใกล้เคียงกับกับงานวิจัยของวนิดา การขันธ์ (2540) ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งต่างกัน มีปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งพรรษาของเจ้าอาวาสนั้นถือเป็นประสบการณ์ในการดำรงอยู่ในสมณเพศ แม้จะไม่ใช่ประสบการณ์อันเกิดจากการดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ก็ตาม แต่การแต่งตั้งพระภิกษุเพื่อดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ได้มีการกำหนดเอาไว้ในกฎหมายตรา ๒๔๕ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, ๒๕๔๒: ๘๕-๙๐) ในข้อ ๖ (๑)กำหนดคุณสมบัติทั่วไปเอาไว้ว่า มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง โดยพระภิกษุผู้จะดำรง

ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ต้องมีพรรษาพื้น 30 พรรษา พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะภาคต้องมีพรรษาพื้น 20 พรรษา พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดหรือ เจ้าคณะอำเภอต้องมีพรรษาพื้น 10 พรรษา พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลหรือ เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ต้องมีพรรษาพื้น 5 พรรษา พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงต้องมีพรรษาพื้น 10 พรรษา และตามหลักพระธรรมวินัยได้กำหนดพรรษาเอาไว้ว่าพระภิกษุที่พรรษารอบ 10 พรรษาแล้วเรียกว่า พระเถระ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ทำหน้าที่เป็นอุปัชฌาย์ให้การอุปสมบทได้ เป็นอาจารย์ให้ศิษย์ได้ สามารถมีสามเณรไว้อุปัฏฐากได้และปกครองบริษัทได้ และภิกษุผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสทั้งวัดราษฎร์และวัด พระอารามหลวงนั้นในกฎหมายตราสามดวงฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีประสบการณ์ในการเป็นรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสมาก่อนเหมือนตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ที่สูงขึ้นไป

เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน ผลการวิจัยพบว่า รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา มีความคิดเห็นต่อการบริหารวัดของเจ้าอาวาสที่มีอายุ 41 – 50 ปี 51 - 60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 2 ด้าน คือ ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ และด้านการศึกษาอบรม เผยแผ่ ทั้งนี้เนื่องจากว่าพระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสที่มีอายุอยู่ในช่วง 41 – 50 ปี ตามมุมมองของบุคคลทั้งสามกลุ่มมีความคิดว่าจะน่าจะเป็นช่วงอายุที่มีเทคนิค มีไฟ มีหลักการ บริหาร หรือมีองค์ความรู้ที่เหมาะสมซึ่งสามารถ

บริหารจัดการวัดได้ดีกว่าเจ้าอาวาสที่มีอายุมากกว่านี้ เหตุเพราะว่าอาจจะมองว่ามีอายุที่มากเกินไปแล้ว ไฟในใจจึงเหลือน้อย อีกอย่างในเรื่องของพรรษา พระภิกษุที่มีพรรษาพื้น 10 พรรษานั้นสามารถดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ได้หลายตำแหน่ง คือ สามารถดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงได้ สามารถดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอได้ และสามารถดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งในระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะจังหวัดส่วนใหญ่จะคัดเลือกจากพระภิกษุที่มีพรรษามาก โดยเฉพาะตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ต้องเลือกจากพระภิกษุที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งจากระดับที่ต่ำกว่ามาก่อน นอกจากนี้เจ้าอาวาสที่พรรษามากกว่า 20 พรรษาขึ้นไปในจังหวัดนครสวรรค์ โดยส่วนมากจะมีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และเป็นพระครูสัญญาบัตรระดับต่างๆด้วย และนอกจากนี้เจ้าอาวาสที่มีอายุหรือพรรษาในระดับที่เหมาะสมย่อมมีประสบการณ์ องค์ความรู้ แนวคิด และวิธีการมากกว่าเจ้าอาวาสที่มีอายุหรือพรรษาปานกลาง และมีแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมากกว่า สามารถฝึกอบรมและพัฒนาบุคคลที่มีอยู่ในวัดได้ดีกว่า และสามารถเผยแผ่ธรรมะและนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาวัดได้ดีกว่า ดังนั้นจึงพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ว่า การบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา แตกต่าง กัน ส่วนด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ด้าน

การบริหารและการปกครอง และด้านสาธารณสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากว่า การบริหารวัดด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ด้านการบริหาร และการปกครอง และด้านสาธารณสงเคราะห์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ มีการดำเนินงาน มีการบริหารอยู่ในระดับที่เหมาะสม การจัด การพัฒนาอาคารสถานที่ เสนาสนะของวัด การปกครองสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณร หรือการสงเคราะห์ในเรื่องต่างๆ เจ้าอาวาสหรือผู้นำของวัดล้วนจำเป็นต้องกระทำทั้งสิ้น เพราะเป็นบทบาทหน้าที่ต้องกระทำตามอำนาจหน้าที่ของตน บุคคลใดใครก็ตาม เมื่อเป็นผู้นำของวัดแล้ว หรือเป็นเจ้าอาวาสแล้ว ต้องมีความรับผิดชอบหรือบริหารงานในด้านต่างๆนี้ด้วยกันทุกท่านไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาสหนุ่มหรือว่าเจ้าอาวาสที่มีอายุมากก็ตามที่ ดังนั้น จึงไม่พบความแตกต่างของการบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในด้านต่างๆที่กล่าวมานี้ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ว่า การบริหารวัด จำแนกตามอายุของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา แตกต่างกัน

3.2) เปรียบเทียบการบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ผลการวิจัย พบว่า รองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา มีความคิดเห็นต่อการบริหารวัดของเจ้าอาวาสที่มี

ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ต่ำกว่า 21 ปีกับตั้งแต่ 21 ปี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า การบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า วัดต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ ได้มีการจัดแผนผังของวัดให้เกิดความเหมาะสมอยู่แล้ว โดยมีการแบ่งเขตต่างๆหรืออาคารสถานที่ต่างๆเพื่อใช้สอยอย่างเป็นระเบียบเป็นสัดส่วน อาจมีบางวัดที่มีสถานที่แคบเกินไปหรืออยู่ในเขตเมืองทำให้เกิดความพลุกพล่านและเสียงรบกวน ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการดูแลให้โรงครัวของวัดมีอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการไม่แตกต่างกันนั้นเพราะเมื่อมีงานวัด โรงครัวของวัดจะจัดเตรียมอาหาร โดยเน้นที่ปริมาณเพียงพอเป็นหลักใหญ่ทำให้การดูแลให้โรงครัวของวัดมีอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการวัดส่วนใหญ่จึงไม่ได้เน้นมากนัก เพราะต้องเลือกอาหารที่ทำได้ง่าย ทำได้มาก และทำได้อย่างรวดเร็ว ส่วนเรื่องเกี่ยวกับการจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่ผู้มาบำเพ็ญบุญในวันธรรมสวนะไม่แตกต่างกันนั้นเป็นเพราะว่าวัดส่วนใหญ่ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์จะจัดกิจกรรมในลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นประจำในวันธรรมสวนะ มีการรับศีล ฟังพระเจริญชัยมงคลคาถา ถวายทานและฟังพระธรรมเทศนา และเรื่องเกี่ยวกับการใช้สื่อหรือแบบเรียนที่ดีในการอบรมสั่งสอนและฝึกเผยแพร่แก่บุคคลในวัดไม่แตกต่างกันนั้น เป็นเพราะว่าวัดส่วนใหญ่ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ยังมีการใช้สื่อหรือแบบเรียนที่ดีในการอบรมสั่งสอนและฝึกเผยแพร่แก่บุคคลในวัด

หรือในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงไม่พบความแตกต่างในการบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต่ำกว่า 21 ปี และตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป

เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ใน 2 ด้าน คือ ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ และด้านการบริหารและการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า การบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่า 21 ปี และตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป มีหลักในการบริหารวัดในด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติของวัดที่ไม่เหมือนกัน เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 21 ปี ขึ้นไป ถือเป็นพระภิกษุที่มีอายุ พรรษา และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งมาก จึงเป็นที่รู้จัก เคารพศรัทธาของประชาชนจำนวนมาก ทำให้มีกิจนิมนต์อยู่เป็นประจำส่งผลต่อการบริหารและการปกครอง การประชุม อบรม ดูแลบุคลากรในวัด รวมทั้งในเรื่องการจัดและดูแลศาสนสมบัติของวัดก็ไม่ทั่วถึง จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลการวิจัยออกมาแตกต่างและต่ำกว่า เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่า 21 ปี ซึ่งมีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของพระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์ (2544) ที่พบว่า เจ้าอาวาสที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งต่างกัน ปัญหาในการบริหารวัดจึงแตกต่างกันไปด้วย อีกทั้งการบริหารจัดการวัดจะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่ มนัสและภาคภูมิ (2540) ได้

ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือ ส่วนด้านบริเวณวัด เสนาสนะถาวรวัตถุ ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ว่า การบริหารวัด จำแนกตามระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา จำแนกเป็นรายด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากว่า วัดต่างๆที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ ได้มีการจัดบริบทสภาพแวดล้อมที่สงบ ร่มรื่นเหมาะแก่การจัดการศึกษา อบรม ปฏิบัติธรรม และเหมาะแก่การเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของคนที่ต้องการความสบายใจ อีกทั้งมีการจัดสถานที่ของวัดให้กว้างขวางขึ้น จึงสะดวกต่อการที่จะจัดกิจกรรมสาธารณะสงเคราะห์ได้มากขึ้น เช่น การใช้เป็นสถานที่ประชุม การบริการให้ชาวบ้านหยิบยืมสิ่งของ การเป็นศูนย์สาธิตสุขของหมู่บ้าน การบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งการบริหารวัดในด้านต่างๆที่กล่าวมานี้มีความใกล้เคียงกันและถือเป็นบรรทัดฐานที่เจ้าอาวาสจะต้องกระทำ เป็นบทบาทเป็นหน้าที่ จึงทำให้ผลการวิจัยออกมาไม่แตกต่างกัน

4. เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัดโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มไวยาวัจกรกับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา กับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสนั้น กลุ่มไวยาวัจกรผู้ที่คลุกคลีและรับใช้ใกล้ชิดเจ้าอาวาส อีกทั้งเป็นผู้รับคำสั่งจากเจ้าอาวาสให้เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องต่างๆไม่ว่าจะเป็นติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกวัด ย่อมรู้ดีว่าเจ้าอาวาสบริหารจัดการวัดเป็นอย่างไร เพราะคำสั่งต่างๆเจ้าอาวาสเป็นผู้สั่งให้ตนเป็นผู้ดำเนินการ และในฐานะที่ตนเป็นผู้ทำตามคำสั่งย่อมรู้ตามนั้นและเห็นว่าการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสอยู่ในเกณฑ์ที่ดี อยู่ในระดับมาก แต่รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความเห็นแตกต่างออกไป ทั้งนี้ก็อาจเป็นเพราะว่าตามสภาพของการดำเนินงานในด้านต่างๆของเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสมองเห็นแล้วเกิดความคิดว่าบางสิ่ง บางด้านในการบริหารงานของเจ้าอาวาสยังไม่เป็นไปตามระเบียบ ตามกฎเกณฑ์ หรือตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส ยังมีข้อบกพร่องบางอย่างบางประการไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารและการปกครอง การจัดและดูแลศาสนสมบัติ การศึกษา อบรม เผยแผ่ ซึ่งในเรื่องต่างๆที่กล่าวมานี้ยังอยู่ในเกณฑ์ที่

ค่อนข้างต่ำ ดังนั้นกลุ่มไวยาวัจกรจึงมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อการบริหารวัด แตกต่างจากกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มอุบาสกอุบาสิกา มองเห็นว่าการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสนั้นในภาพรวมหรือในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ด้านการบริหารและการปกครอง ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ด้านบริเวณวัดก็ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ไม่รกรุงรัง การบริหารและการปกครองก็ปกครองโดยยึดหลักธรรมะ การจัดและดูแลศาสนสมบัติต่างๆก็มีการจัดไว้เหมาะสม เป็นระเบียบ ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ มีการส่งเสริมการศึกษาทั้งแผนกนักรธรรมและบาลี ตลอดจนการศึกษาทางโลกแก่พระภิกษุสามเณร อีกทั้งมีการเทศนาโปรดญาติโยมเป็นประจำ และด้านการสาธารณะสงเคราะห์ มีการสงเคราะห์ประชาชนเช่น อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการยืมของใช้คราวจำเป็น หรือใช้สถานที่วัดในการบำเพ็ญกุศล อีกทั้งอุบาสกอุบาสิกาใช้ทัศนคติหรือความพึงพอใจต่อสภาพต่างๆของวัดเป็นตัวชี้วัดว่าการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสนั้นมีประสิทธิผลมาก ซึ่งต่างจากกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่มีความรู้บวกกับการเป็นพระภิกษุ รัชกาลที่ 227 ข้อ อีกทั้งอาศัยอยู่ในอารามเดียวกันกับเจ้าอาวาส จากการ

ได้คลุกคลีและรู้ระเบียบการปฏิบัติตนของเจ้าอาวาสจึงทำให้มีมุมมองและทัศนคติต่างออกไป จากกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา

4.1 เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด ด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มไวยาวัจกรกับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา กับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากว่า กลุ่มของรองเจ้าอาวาสมีสถานภาพ ประสบการณ์ ความรู้ในเรื่องของการบริหารจัดการวัดที่ดีกว่า ที่สูงกว่า จึงทำให้มีความเห็นว่าการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในด้านบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสะอาด หรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพของโบสถ์ วิหาร โรงครัว หอฉัน ต่ำกว่ากลุ่มของไวยาวัจกร และกลุ่มของอุบาสกอุบาสิกา หรืออาจกล่าวได้ว่ากลุ่มของไวยาวัจกร และกลุ่มของอุบาสกอุบาสิกา มีทัศนคติหรือระดับความคิดเห็นที่สูงกว่ากลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เนื่องจากเขามีความพึงพอใจเกี่ยวกับบริเวณวัด เสนาสนะ ถาวรวัตถุ ว่ามีความสะอาดสะอ้านและเป็นระเบียบ

4.2 เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริหารและการปกครอง

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหารวัด ด้านการบริหารและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของกลุ่มไวยาวัจกรกับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา กับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้น่าจะมี สาเหตุมาจากการที่รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสมอง เห็นว่า เจ้าอาวาสบริหารจัดการในด้านการบริหารและการปกครอง ยังขาดการให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดนั้นมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติของวัดน้อย การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรภายในวัดก็ยังไม่สม่ำเสมอ การจัดประชุมคณะกรรมการวัดก็ยังไม่สม่ำเสมอ หรือแม้แต่การจัดประชุมอบรมมอบหมายให้ศิษย์วัดและผู้อยู่อาศัยภายในวัดรับผิดชอบดูแลทำความสะอาดวัดก็ยังไม่เป็นไปตามที่ควร ดังนั้น เมื่อรองเจ้าอาวาสรู้และทราบปัญหานี้ดีจึงมีทัศนคติหรือมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในด้านการบริหารและการปกครอง ต่ำกว่ากลุ่มของไวยาวัจกรและกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา อีกทั้งกลุ่มของไวยาวัจกรและกลุ่มอุบาสกอุบาสิกาไม่ได้

ทราบข้อปฏิบัตินี้สักเท่าไร? เขาจึงให้ความ
คิดเห็นที่อยู่ในระดับสูง

4.3 เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความ คิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้าน การจัดและดูแลศาสนสมบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความ
คิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส
ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหาร
วัด ด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อ
เปรียบเทียบรายคู่ ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของ
กลุ่มไวยาวัจกรกับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้า
อาวาส และกลุ่มอุบาสกอุบาสิกากับกลุ่มรองเจ้า
อาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่ผลการวิจัย
ออกมาเช่นนี้น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่ กลุ่มของ
ไวยาวัจกรและกลุ่มของอุบาสกอุบาสิกาที่มีทัศนะ
หรือมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของ
เจ้าอาวาสในด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ ใน
เรื่องของการซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสน
สมบัติของวัดที่ทรุดโทรมให้กลับมาใช้งานได้ดี
เช่นเดิม มีการจัดทำทะเบียนวัดศุครุภัณฑ์
ทะเบียนสังฆาริมทรพย์อสังฆาริมทรพย์ของวัด
เป็นปัจจุบันมีความถูกต้อง บัญชีการเงินของวัดก็
มีการจัดทำอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ การใช้จ่าย
เงินก็เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค มี
การแจ้ง ประกาศที่ไปที่มาทุกขั้นตอน เมื่อกลุ่ม
ไวยาวัจกรและกลุ่มอุบาสกอุบาสิกาทราบ รับรู้
เขาเหล่านั้นจึงลงความเห็นว่ายโดยรวมแล้วการ
บริหารวัดในด้านการจัดและดูแลศาสนสมบัติ อยู่

ในระดับสูงกว่าทัศนะหรือความคิดเห็นของกลุ่ม
รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

4.4 เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความ คิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้าน การศึกษา อบรม เผยแผ่

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความ
คิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส
ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหาร
วัด ด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่ แตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อ
เปรียบเทียบรายคู่ ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของ
กลุ่มอุบาสกอุบาสิกากับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วย
เจ้าอาวาส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .01 ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้มีสาเหตุมาจาก
กลุ่มของอุบาสกอุบาสิกาซึ่งเป็นฆราวาสได้รับรู้
รับทราบ ได้รับผลโดยตรงจากการบริหารจัดการ
วัดของเจ้าอาวาสในด้านการศึกษา อบรม เผยแผ่
ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการ ได้มีโอกาสเห็น
พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติ
ธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี รวมถึงการศึกษา
ทางโลกด้วย อีกทั้งยังได้รับฟังพระธรรมเทศนาเป็น
ประจำทุกวันพระทั้งในพรรษาและนอกพรรษา
ได้รับการอบรมกรรมฐานเป็นประจำ เมื่อกลุ่ม
ของอุบาสกอุบาสิกาได้รับรู้รับทราบและได้รับผล
โดยตรงแล้วเขาจึงมีทัศนะดีหรือความคิดเห็นที่
แตกต่างและอยู่ในระดับที่สูงกว่า มากกว่ากลุ่ม
ของรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

4.5 เปรียบเทียบการบริหารวัด ตามความ คิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครอง

คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ด้าน สาธารณสุขสงเคราะห์

จากผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส
ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อการบริหาร
วัด ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อ
เปรียบเทียบรายคู่ ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของ
กลุ่มอุบาสกอุบาสิกากับกลุ่มรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วย
เจ้าอาวาส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .01 ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้มีสาเหตุมาจาก
กลุ่มของอุบาสกอุบาสิกาซึ่งเป็นฆราวาสได้รับรู้
รับทราบ ได้รับผลโดยตรงจากการบริหารจัดการ
วัดของเจ้าอาวาสในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ ใน
เรื่องที่เป็นบุตรของเขาเหล่านั้นได้รับการสนับสนุน
ทุนการศึกษาจากวัด หรือไม่ว่าจะเป็นการจัด
กิจกรรมสงเคราะห์ด้านสุขภาพแก่ประชาชนของ
วัด การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
หน่วยงานราชการ หรือองค์กรอื่นๆให้ใช้สถานที่
ของวัดประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือการให้
การสงเคราะห์ในเรื่องการให้ยืมของใช้เมื่อคราว
จำเป็น เช่น ถ้วย โถ โอชามต่างๆที่จำเป็นต้องใช้
ใส่อาหาร เมื่อมีงานแต่งงาน งานบวช หรืองาน
มงคล อวมงคลต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งวัดยังให้การ
สงเคราะห์ในเรื่องที่พักสำหรับผู้ยากไร้
ผู้ด้อยโอกาส หรือให้คำปรึกษา ให้ข้อคิด
สงเคราะห์ผู้ที่เดือดร้อนทางใจหรือผู้ที่มีปัญหา
ชีวิต เหล่านี้จึงเป็นสาเหตุเหตุผลที่กลุ่มของ
อุบาสกอุบาสิกามองเห็นว่าวัดโดยการบริหาร
จัดการของเจ้าอาวาสนั้นมีการบริหารจัดการที่มี
ประสิทธิผลในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์แก่บุคคล
ทั่วไป และเขาจึงแสดงความเห็นในระดับที่สูง

กว่ารองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพราะรองเจ้า
อาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสไม่ได้รับผลหรือได้รับ
ความอนุเคราะห์สงเคราะห์เหมือนกับที่พวกตน
ได้รับจึงทำให้ระดับความคิดเห็นต่ำกว่ากลุ่มของ
อุบาสกอุบาสิกา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย มีข้อเสนอแนะใน
การนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการ
ทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1.1 สำหรับวัดทั่วไป

1.1.1 ควรมีการจัดบริเวณวัดให้
เป็นแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา
ของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนจัดหาหนังสือ
เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อให้พระภิกษุสามเณร
และผู้สนใจ ได้ศึกษาเล่าเรียน

1.1.2 ปรับปรุงระบบการบริหาร
จัดการวัดโดยมีการกระจายอำนาจไปยังรองเจ้า
อาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสให้ช่วยกันบริหาร
จัดการไม่ใช่กุมอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียว อีกทั้ง
ควรให้บุคลากรในวัดได้มีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการวัดหรือเสนอแนะแนวทางการบริหาร
จัดการ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ
ด้วย

1.1.3 ควรมีการวางแผนการจัดทำ
โครงการพัฒนาวัดตามลำดับความจำเป็นและ
ครอบคลุมการบริหารงานในทุกด้าน และมีการ
ติดตามผล ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

1.1.4 กระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของศาสนพิธีและเข้าร่วมกิจกรรมของวัดในโอกาสต่างๆ

1.1.5 จัดให้มีการอบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนผู้สนใจ ตามโรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และหมู่บ้านเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

1.1.6 จัดทำทะเบียนวัสดุครุภัณฑ์ บัญชีรายรับรายจ่ายภายในวัดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

1.1.7 วัดต่างๆควรกวดขันในเรื่องกิริยามารยาทของพระภิกษุหนุ่ม สามเณรน้อย ไม่ว่าจะเป็นการพูดจา การเดิน การนุ่งห่ม ควรให้อยู่ในสมณะสาธูปจะได้อันไม่เกิดข้อติฉินนินทาอันเป็นเหตุทำให้ประชาชนและญาติโยมเสื่อมศรัทธา

1.1.8 ควรจัดอบรมให้ความรู้ศิษย์วัด ไวยาวัจกร กรรมการวัด ตลอดจนอุบาสก อุบาสิกาและผู้สนใจ อย่างสม่ำเสมอ

1.2 สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่เทศติดตามการดำเนินงานของวัดในเขตที่ตนรับผิดชอบหรือดูแลอยู่อย่างทั่วถึงเป็นประจำทุกปี

1.2.2 ร่วมมือกับคณะสงฆ์ในเขตปกครองนั้นๆเพื่อสร้างแรงกระตุ้นและแรงจูงใจแก่วัด ให้มีการพัฒนาและปรับปรุงวัดอย่างสม่ำเสมอ เช่น การประชุมสัมมนาเจ้าอาวาส พระสังฆาธิการระดับวัด คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร เป็นต้น

1.2.3 ควรมีการจัดการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่พระสังฆาธิ

การทุกระดับ และบุคลากรที่รับผิดชอบงานภายในวัด

1.2.4 ควรมีจัดการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรของวัดในเรื่องการจัดทำทะเบียนวัสดุครุภัณฑ์ และบัญชีรายรับรายจ่ายภายในวัด ตลอดจนการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด อย่างน้อยปีละครั้ง

1.2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ควรให้การดูแลเอาใจใส่ วัดในเขตรับผิดชอบให้มากกว่านี้ เพราะบางที่วัดต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานข้าง ไม่ใช่ว่าพึ่งตนเองเพียงอย่างเดียว

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ยังไม่ครอบคลุมและยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้นหากมีการวิจัยในลักษณะนี้ควรเพิ่มวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสังเกตและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาส หากมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่เป็นในทัศนะของประชาชนทั่วไป คาดว่าผลการวิจัยจะบังเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงวัดได้เป็นอย่างดี

2.3 การทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการทำวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

2.3.1 บทบาทของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ ตามทัศนคติของรองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และอุบาสกอุบาสิกา ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

2.3.2 ศึกษาการบริหารวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภออื่นๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดใกล้เคียง

2.3.3 ศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารวัด ที่มีขนาดของวัดต่างกัน เช่น วัดขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

2.3.4 ศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารวัด ที่มีชนิดของวัดแตกต่างกัน เช่น วัดที่มีพัทธสีมา วัดที่ไม่มีพัทธสีมา และสำนักสงฆ์

2.3.5 ศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อการบริหารวัด

บรรณานุกรม

บุญร่วม เทียมจันทร์. (2546). เจ้าอาวาส

เจ้าพนักงาน ใครกำหนด?. กรุงเทพฯ:

สามดีพริ้นต์ติ้งอ็ควิปเม้นท์.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. (2545). ความสำเร็จ

ในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษา

เฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่

จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

บุญศรี พานะจิตต์ และศรีนวล ลักกิตโร. (2545).

ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด:

ศึกษาเฉพาะกรณีวัดชลประทาน

รังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ดจังหวัด

นนทบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

พิชิต ฤทธิจรรณ. (2544). ระเบียบวิธีวิจัยทาง

สังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือราชภัฏ

พระนคร.

พระครูสถิตินภคุณ เสนสุข. (2550). สภาพการ

ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของ

พระสังฆาธิการ: กรณีศึกษาเขตปกครอง

คณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัย จังหวัด

ยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลป

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์

เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ชีรบุญโญ (ภวากานันท์).

(2550). บทบาทของพระสังฆาธิการใน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณี

พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย.

พระชนคล นาคสุวรรณ โณ (นาคพิพัฒน์). (2550).

การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด

บุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ

ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ

ประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย.

พระธรรมวรนายก. (2546). “การพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน” ใน **ธรรมปริทัศน์ 46**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล. (2548).

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

(2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดป่านานาชาติ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.** กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิก จำกัด.

_____. (2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด.** กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟิก จำกัด.

_____. (2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพงอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.** กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟิก จำกัด.

_____. (2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.**

กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟิก จำกัด.

สุนทร สุภูตะโยธิน. (2543). **คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร ฉบับปรับปรุง**

พ.ศ.2543. กรุงเทพฯ: กรังปรีซ์อินเตอร์เนชั่นแนล.

สุเมธ ศรีกรรทอง, ประชุม วิบูลย์ศิลป์ และทิวยานไกล. (2545). **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุพัฒน์ มนต์ไพบูลย์ และคณะ. (2539).

“สาระสำคัญของหลักสูตรการบริหาร และการจัดการวัด” ใน **หลักการบริหาร และการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ.

สายันต์ โปธิ์สิงห์. (2548). **ปัจจัยและกระบวนการบริหารที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในการเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.